

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/236425,Pawel-Sokolowski-Nie-zapomne-o-tobie-Iz-4915-Spisy-ofiar-ludobojstwa-dokonanego-.html>
01.03.2026, 01:31

Paweł Sokołowski: „Nie zapomnę o tobie” (Iz 49,15). Spisy ofiar ludobójstwa dokonanego przez ukraińskich nacjonalistów w Gurowie

W wyniku zbrodni z 11 lipca 1943 r. Gurów przestał istnieć. Szczątki jego mieszkańców do dziś leżą na terenach dawnych gospodarstw, być może znajdują się też w dołach śmierci. Obecnie dysponujemy kilkoma spisami ofiar tego ludobójstwa, sporządzonymi na podstawie relacji ocalałych mieszkańców.

[Kresy](#) [Martyrologia](#) [OUN-UPA](#) [Zbrodnie Wołyńska](#)

11.07

Pomnik na cmentarzu Rakowickim w Krakowie poświęcony pamięci ofiar Zbrodni Wołyńskiej, 2023 r. Fot. Zaneta Wierzgacz (IPN)

Gurów był polską kolonią w powiecie włodzimierskim, liczącą 52 gospodarstwa oraz 480 mieszkańców. Zbrodnia dokonana 11 lipca 1943 r. na polskich mieszkańcach tej miejscowości wpisuje się w ludobójczą akcję ukraińskich nacjonalistów, przeprowadzaną w tym dniu w województwie wołyńskim w powiatach włodzimierskim i horochowskim (gdzie zaatakowano 96 miejscowości) oraz kowelskim (tutaj uderzono na 3 miejscowości).

Obecnie dysponujemy kilkoma spisami ofiar ludobójstwa z Gurowa, sporządzonymi na podstawie relacji ocalałych mieszkańców. Zawierają one imiona i nazwiska od 8 do 217-220 pomordowanych Polaków. Poniżej przedstawi się je w kolejności od najmniejszej do największej liczby ofiar.

Wykazy ujęte w indywidualnych relacjach

Najmniejszy wykaz ofiar znajduje się na końcu relacji Leonardy Buchman, byłej mieszkanki kolonii Nowiny, i liczy jedynie 8 osób. Świadek otwarcie przyznała, że nie знаła wszystkich pomordowanych w Gurowie. Wynika to z czterech faktów: zamieszkiwania w sąsiedniej miejscowości; stosunkowo młodego wieku świadka w momencie, kiedy została dokonana zbrodnia (14 lat); późnego spisania relacji (po kilkudziesięciu latach od opisywanych wydarzeń); odtworzenia z pamięci listy ofiar.

Drugi spis ofiar zawarty jest na końcu relacji Natalii Oręziak z d. Stankiewicz, byłej mieszkanki Gurowa, która ocalała z ludobójczego napadu ukraińskich nacjonalistów na rodzinną wieś. Spis liczy 34 nazwiska. Podobnie jak w poprzednim przypadku, powstał kilkadziesiąt lat po opisywanych wydarzeniach i – jak zaznacza N. Oręziak – z pomocą rodziny. W spisie figurują nie tylko nazwiska mieszkańców Gurowa, ale też Zygmontówki, Zabłoćców, a nawet leżących w powiecie horochowskim Zagai.

Trzeci wykaz ofiar został dołączony do relacji Urszuli Ortyńskiej i wyszczególniono w nim ofiary z Gurowa Dużego oraz Gurowa Małego (kolonia Gurów dzieliła się bowiem na dwie części). Obydwa wykazy zostały sporządzone przez Teodoję Morelowską z d. Szczesńiewską. Pierwszy z nich obejmuje 93 osoby, drugi – 48, co łącznie daje liczbę 151 ofiar. Znajdują się tam niewielkie pomyłki w zapisie nazwisk ofiar, np. Matwiejczuk (powinno być: Matwijczuk) czy Szylioajło (powinno być: Szelepajło).

Dane dotyczące wsi Gurów, pow. Włodzimierz

Czwarty spis osób pomordowanych w Gurowie odnaleźć można w dokumencie *Dane dotyczące wsi Gurów, pow. Włodzimierz*. Dokument, którego oryginał znajduje się w Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, został opublikowany w pracy L. Kulińskiej i A. Rolińskiego⁷. Powstał on w lipcu 1943 r. i został wytworzony przez działaczy Komitetu Ziemi Wschodnich we Lwowie w ramach prowadzonej przez nich akcji dokumentacyjnej, mającej na celu rejestrację osób ocalałych ze zbrodni wołyńskiej, jak również pomordowanych w jej wyniku.

Dokument zawiera spis 164 (a nie 163, jak jest w nim mowa) ofiar ludobójczej zbrodni w Gurowie, jak również spis 134 (a nie 132, jak widnieje w dokumencie) osób ocalałych z tej miejscowości. Ponadto częściowo ukazano tu okoliczności mordu w Gurowie, jak również znalazły się w nim wyliczenia dotyczące ofiar. Zostały one ujęte w liczbach bezwzględnych oraz w wartościach procentowych. W pierwszym przypadku można przeczytać:

„[...] zupełnie pewne dane istnieją co do śmierci 163 osób, w tym 61 dzieci poniżej 15 lat i 64 kobiet – mężczyzn powyżej 15 lat zginęło 38”.

Na podstawie tych danych działacze Komitetu Ziemi Wschodnich we Lwowie sformułowali następujący wniosek:

„Z tego wynika, że był to masowy mord kobiet i dzieci”.

Nie ulega wątpliwości, że wniosek ten jest w pełni uzasadniony.

Z kolei wyliczenia procentowe dotyczące zbrodni w Gurowie są następujące:

„Na 480 Polaków uratowało się 132 (około 27%). Zupełnie pewne dane istnieją co do śmierci 163 osób (33,9%), nie wiadomo, co się stało z resztą ludności polskiej, tj. około 185 osób”.

W dokumencie widnieje też następujące zdanie:

„Zestawienie podawane według rozmieszczeń domu we wsi Gurowie – łatwo przy wizji lokalnej będzie można odtworzyć obraz wypadków”.

Wzmianka o wizji lokalnej, stanowiącej element postępowania śledczo-sądowego i oczekiwanej przez pracowników Komitetu Ziemi Wschodnich we Lwowie, pozwala w nowym świetle spojrzeć na przedstawiony dokument *Dane dotyczące wsi Gurów...*, jak również na wytworzoną przez Komitet Ziemi Wschodnich we Lwowie dokumentację, w tym na będące jej efektem *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*. Okazuje się, że całość działań, skutkiem których była rejestracja pomordowanych oraz ocalałych, nie została podporządkowana tylko i wyłącznie celowi dokumentacyjnemu (historycznemu), polegającemu na przechowaniu pamięci o ofiarach ukraińskiego ludobójstwa oraz o ocalałych. Równie istotny był drugi cel tych działań, który miał charakter procesowy. W tym ostatnim przypadku „sporządzający powyższe spisy mieli świadomość konieczności sądowego zbadania przebiegu zbrodni wołyńskiej”. Chcieli zatem „przywrócenia sprawiedliwości ofiarom”, ale też ukarania sprawców.

[Czytaj artykuł Pawła Sokołowskiego „Nie zapomnę o tobie” \(Iz 49,15\). Spisy ofiar ludobójstwa dokonanego przez ukraińskich nacjonalistów w Gurowie na portalu przystanekhistoria.pl](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Kresy, Martyrologia, OUN-UPA, Zbrodnie wołyńska

Artykuł